

2.3. Zaměstnanost a nezaměstnanost

V současné době, kdy se v rámci důchodové reformy postupně navyšuje věk pro řádný odchod do důchodu, nabývá otázka zaměstnanosti a nezaměstnanosti, a to nejen obyvatel starších 60 let, na stále větším významu. Pro ilustraci této problematiky je možné použít informace v zásadě ze tří zdrojů – ze Sčítání lidu, domů a bytů, z Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky a z výsledků Výběrového šetření pracovních sil.

Ekonomická aktivita

Jak již bylo zmíněno, dosáhl k 1. 3. 2001 počet 60letých a starších v Libereckém kraji 73 131 osob. Z tohoto počtu tvořili nepracující důchodci převážnou většinu (89,7 %), pracující důchodci představovali pak pouze 8,0 %. Mezi 225 154 ekonomicky aktivními patřilo do uvedené věkové kategorie 7 285 osob (tj. 3,2 % z celkového počtu), přičemž 99,8 % z nich bylo v době sčítání zaměstnáno.

Z hlediska hlavních tříd klasifikace zaměstnání (KZAM) byla největší část ekonomicky aktivních obyvatel Libereckého kraje (24,2 %) zaměstnána v rámci 7. třídy – řemeslníci a kvalifikovaní výrobci, zpracovatelé a opraváři a dále také ve třídě 3. – techničtí, zdravotničtí a pedagogičtí pracovníci (19,7 %). Nejméně ekonomicky aktivních bylo evidováno v 6. třídě KZAM – kvalifikovaní dělníci v zemědělství, lesnictví a rybářství (1,5 %).

Ve struktuře ekonomicky aktivních starších 60 let ze 17,7 % převažovaly osoby zaměstnané ve 3. třídě KZAM, tedy jako techničtí, zdravotničtí a pedagogičtí pracovníci a dále také ze 17,6 % osoby pracující v zaměstnání zařazeném do 7. třídy KZAM. Dalších 16,8 % ekonomicky aktivních ve věku nad 60 let pracovalo jako pomocní a nekvalifikovaní pracovníci (9. třída) a 16,5 % jako vědeckí a odborní duševní pracovníci (2. třída).

Tab. 2.14 Ekonomicky aktivní obyvatelstvo ve věku 60 a více let podle hlavních tříd KZAM v Libereckém kraji k 1. 3. 2001

Zdroj: SLDB

	Ekonomicky aktivní celkem	z toho	
		ekonomicky aktivní ve věku 60 a více let	v %
Ekonomicky aktivní obyvatelstvo celkem	225 154	7 285	3,2
v tom:			
1. Zákonodárci, vedoucí a řídicí pracovníci	12 637	446	3,5
2. Vědeckí a odborní duševní pracovníci	16 467	1 204	7,3
3. Techničtí, zdravotničtí a pedagogičtí pracovníci	44 322	1 286	2,9
4. Nižší administrativní pracovníci (úředníci)	10 726	289	2,7
5. Provozní pracovníci ve službách a obchodě	25 465	646	2,5
6. Kvalifikovaní dělníci v zemědělství, lesnictví a rybářství	3 329	144	4,3
7. Řemeslníci a kvalifikovaní výrobci, zprac. a opraváři	54 579	1 280	2,3
8. Obsluha strojů a zařízení	28 463	515	1,8
9. Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci	16 658	1 221	7,3
0. Příslušníci armády	1 775	1	0,1
nezaměstnaní absolventi škol	1 172	-	-
nezjištěno	9 561	253	2,6

Více než 20 % ekonomicky aktivních mužů ve věku 60 a více let vykonávalo v roce 2001 zaměstnání zařazené do 7. třídy klasifikace zaměstnání a pracovalo tak jako řemeslník, kvalifikovaný výrobce, zpracovatel nebo opravář. Dalších 18,6 % mužů v tomto věku bylo zaměstnáno v rámci 3. třídy KZAM (technický, zdravotnický nebo pedagogický pracovník) a 17,3 % ve 2. třídě KZAM (vědecký a odborný duševní pracovník).

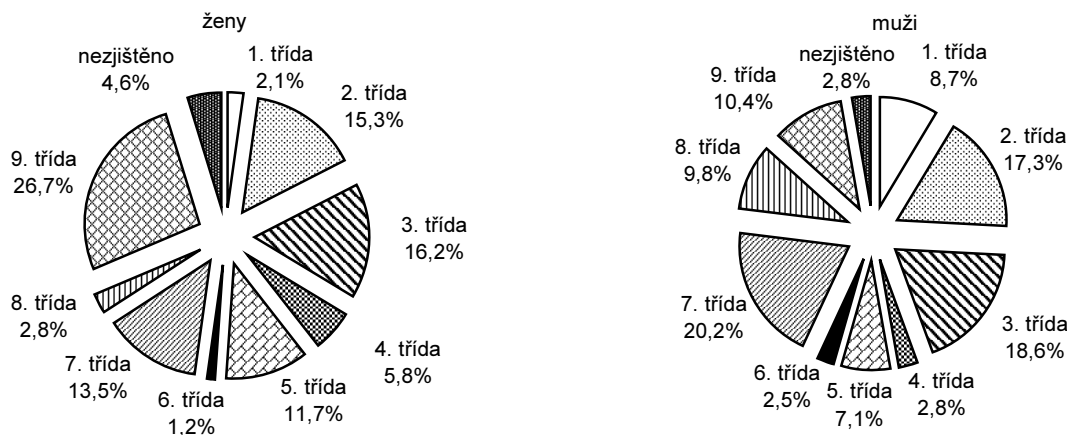
Šedesátileté a starší ekonomicky aktivní ženy zastávaly především pomocné a nekvalifikované práce (26,7 % všech ekonomicky aktivních žen nad 60 let), 16,2 % těchto žen svou práci zařadilo do 3. třídy KZAM a 15,3 % do 2. třídy KZAM.

Z hlediska postavení v zaměstnání mezi zaměstnanými ve věku 60 a více let převažovali zaměstnanci v pracovním a služebním poměru, kteří představovali téměř polovinu z celkového počtu 7 273 zaměstnaných ve věku 60 a více let. Více než 22 % zaměstnaných seniorů tvořili ostatní zaměstnanci,

17,3 % pak samostatně činní. Mezi zaměstnanými seniory jsou velmi málo zastoupeni zaměstnavatelé – 4,6 % z jejich celkového počtu.

Graf 19 Ekonomicky aktivní ve věku 60 a více let podle hlavních tříd KZAM v Libereckém kraji k 1. 3. 2001

Zdroj: SLDB 2001

0. příslušníci armády

1. zákonodárci, vedoucí a řídicí pracovníci

2. vědečtí a odborní duševní pracovníci

3. techničtí, zdravotničtí a pedagogičtí pracovníci

4. nižší administrativní pracovníci (úředníci)

5. provozní pracovníci ve službách a obchodě

6. kvalifikovaní dělníci v zemědělství, lesnictví a rybářství

7. řemeslníci a kvalifikovaní výrobci, zprac. a opraváři

8. obsluha strojů a zařízení

9. pomocní a nekvalifikovaní pracovníci

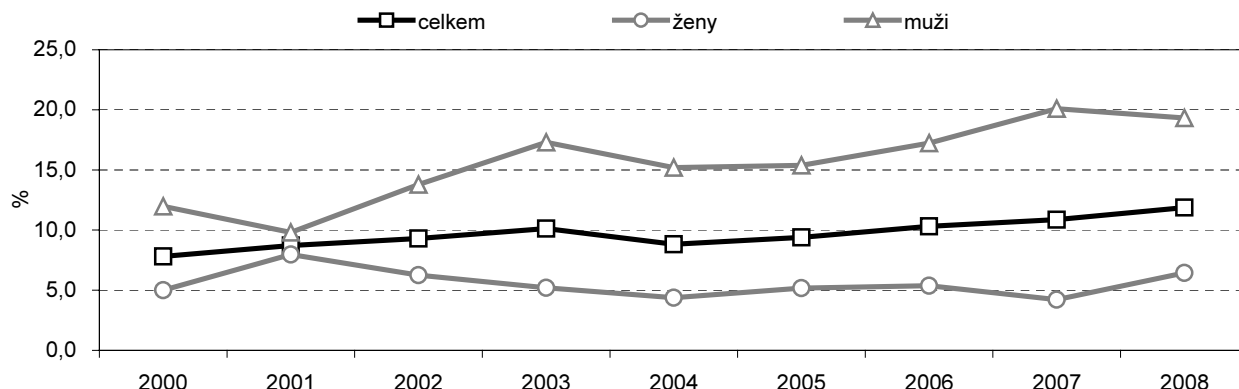
Zaměstnanost a nezaměstnanost podle výsledků Výběrové šetření pracovních sil (VŠPS)

Podle výsledků Výběrového šetření pracovních sil bylo na území Libereckého kraje v roce 2008 celkem 89,8 tis. osob ve věku 60 a více let a tvořily tak 24,2 % 15letého a staršího obyvatelstva Libereckého kraje. Téměř 12 % z nich (tj. 10,7 tis. osob) představovalo pracovní sílu (tj. ekonomicky aktivní část populace). Z pohledu celkové pracovní síly Libereckého kraje (209,5 tis. osob) představovaly ekonomicky aktivní osoby ve věku nad 60 let 5,1 %.

Od roku 2000 je možné sledovat téměř kontinuální růst pracovní síly ve věku 60 a více let, zatímco celkově se počet osob tvořících pracovní sílu Libereckého kraje snižuje. I v tomto případě jsou příčiny zjevné – demografické stárnutí populace a zvyšující se věk odchodu do důchodu.

Graf 20 Míra ekonomické aktivity obyvatel nad 60 let podle pohlaví v Libereckém kraji

Zdroj: Výběrové šetření pracovních sil

Většina obyvatel ve věku nad 60 let již je ekonomicky neaktivní, v roce 2008 do této skupiny patřilo 79,1 tis. osob, tedy 88,1 % všech obyvatel ve věku nad 60 let. V souvislosti se zmíněnou problematikou stárnutí populace Libereckého kraje a navyšování důchodového věku, se vedle ekonomicky aktivních navyšoval také počet ekonomicky neaktivních obyvatel starších 60 let.

Z pohledu pohlaví je v souvislosti s rozdílným věkem odchodu do důchodu obecně více ekonomicky aktivních na straně mužů (120,6 tis. osob v roce 2008). Obdobně pouze s výjimkou v roce 2001 bylo možné tuto skutečnost sledovat i v případě ekonomické aktivity obyvatel starších 60 let.

Tab. 2.15 Ekonomická aktivita osob ve věku 60 a více let v Libereckém kraji v letech 2000 – 2008

Zdroj: Výběrové šetření pracovních sil

v tis. osob

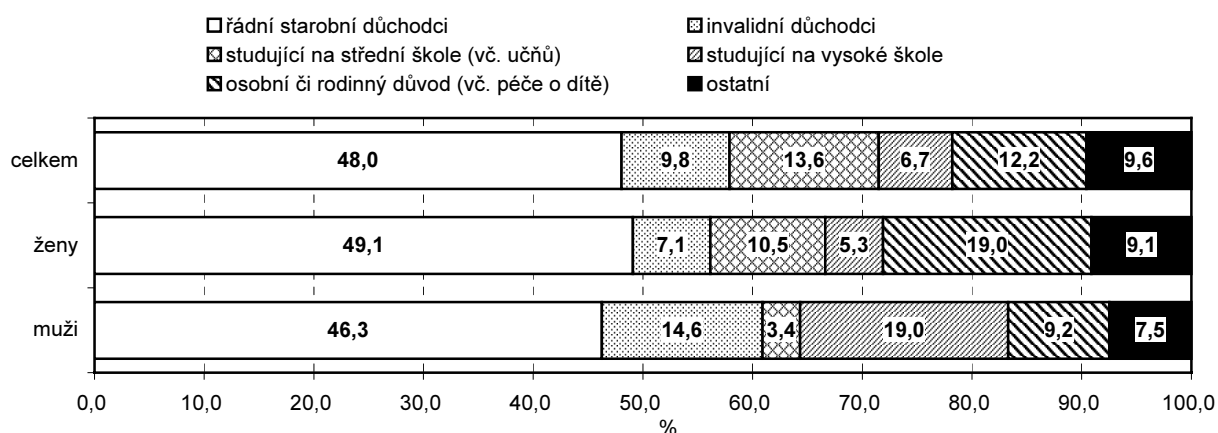
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Obyvatelstvo celkem									
Obyvatelstvo nad 15 let celkem	355,8	356,1	357,0	358,5	360,1	361,5	364,3	367,7	371,0
v tom:									
pracovní síla (ekonomicky aktivní)	215,2	215,7	215,7	214,6	218,2	215,6	215,3	212,2	209,5
v tom:									
zaměstnaní	201,9	202,3	205,5	201,5	204,3	201,7	198,8	199,3	199,7
nezaměstnaní	13,3	13,4	10,1	13,1	14,0	14,0	16,5	12,8	9,7
ekonomicky neaktivní	140,6	140,4	141,4	143,9	141,9	145,8	149,0	155,6	161,5
z toho ženy celkem									
Obyvatelstvo nad 15 let celkem	184,5	184,6	185,1	185,8	186,5	187,1	188,4	189,9	191,1
v tom:									
pracovní síla (ekonomicky aktivní)	96,7	97,4	95,3	95,1	97,2	94,1	93,4	91,9	88,9
v tom:									
zaměstnaní	90,1	89,6	89,2	87,1	89,7	85,7	84,1	84,4	84,0
nezaměstnaní	6,6	7,8	6,1	8,0	7,5	8,3	9,3	7,6	4,9
ekonomicky neaktivní	87,9	87,2	89,8	90,8	89,3	93,0	95,0	97,9	102,3
Obyvatelstvo ve věku 60 a více let									
Obyvatelstvo nad 60 let celkem	73,1	73,5	74,5	75,9	77,6	79,5	82,1	86,0	89,8
podíl na obyvatelstvu nad 15 let (%)	20,5	20,6	20,9	21,2	21,5	22,0	22,5	23,4	24,2
v tom:									
pracovní síla (ekonomicky aktivní)	5,7	6,4	6,9	7,7	6,8	7,5	8,5	9,3	10,7
v tom:									
zaměstnaní v NH	5,6	6,0	6,6	7,3	6,8	7,3	8,2	9,3	10,6
nezaměstnaní	0,1	0,4	0,3	0,4	0,1	.	0,2	.	.
ekonomicky neaktivní	67,4	67,1	67,5	68,2	70,8	72,1	73,6	76,7	79,1
z toho ženy ve věku 60 a více let									
Obyvatelstvo nad 60 let celkem	43,7	43,9	44,4	45,0	45,8	46,8	48,0	50,0	51,9
podíl na obyvatelstvu nad 15 let (%)	23,7	23,8	24,0	24,2	24,6	25,0	25,5	26,4	27,2
v tom:									
pracovní síla (ekonomicky aktivní)	2,2	3,5	2,8	2,3	2,0	2,4	2,6	2,1	3,3
v tom:									
zaměstnaní v NH	2,1	3,1	2,5	2,3	2,0	2,4	2,5	2,1	3,3
nezaměstnaní	0,1	0,4	0,3	0,0	0,0	-	0,1	-	.
ekonomicky neaktivní	41,5	40,4	41,6	42,7	43,8	44,3	45,4	47,9	48,6

O výše uvedené převaze mužů mezi ekonomicky aktivní částí populace 60letých a starších obyvatel Libereckého kraje svědčí mimo jiné také ukazatel míra zaměstnanosti, který je vypočítán jako poměr zaměstnaných ve věku 60 a více let a celkového počtu obyvatel ve věku 60 a více let. V rámci období 2000 – 2008 se míra zaměstnanosti této části populace navýšila ze 7,7 % na 11,8 % a kromě roku 2004 rostla po celé období. V případě mužů v roce 2008 činila 19,3 %, v případě žen 6,4 %. Vývoj u obou pohlaví byl však mnohem kolísavější s tím, jak proměnlivý byl vývoj počtu šedesátiletých a starších osob zaměstnaných v národním hospodářství. Nejvyšší míra zaměstnanosti u 60letých a starších mužů byla zaznamenána v roce 2007 (19,9 %) a u žen v roce 2001 (7,1 %). Nejnižších hodnot pak tento ukazatel v případě mužů dosáhl v roce 2001 (9,6 %) a v případě žen v roce 2007 (4,2 %).

Řádní starobní důchodci bez ohledu na věkové omezení tvořili v roce 2008 48,0 % všech ekonomicky neaktivních obyvatel Libereckého kraje. Na straně mužů bylo evidováno 46,3 % řádných starobních důchodců a na straně žen 49,1 %. Invalidní důchodci tvořili 9,8 % neaktivní části populace kraje (u mužů 14,6 %, u žen 7,1 %).

Graf 21 Hlavní důvody ekonomické neaktivity podle pohlaví v Libereckém kraji v roce 2008

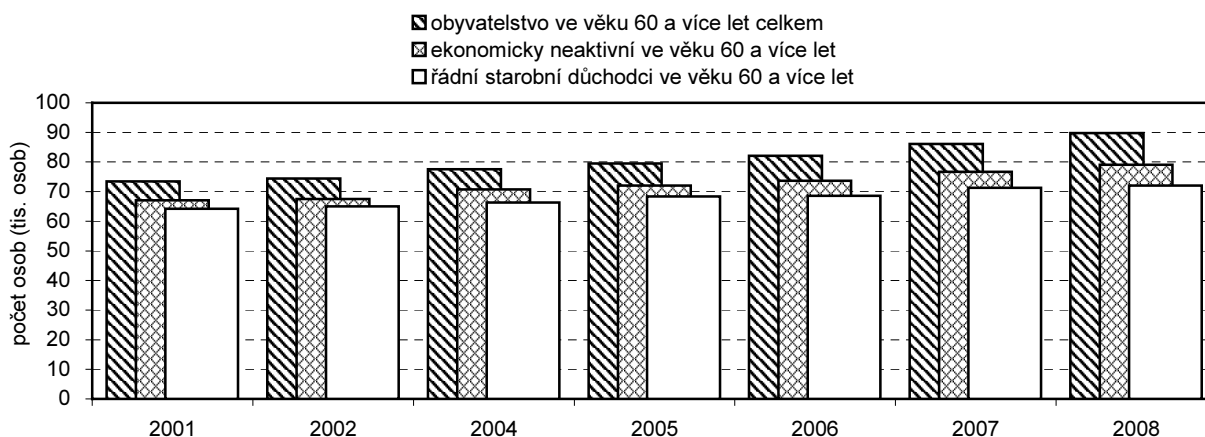
Zdroj: Výběrové šetření pracovních sil

Řádní starobní důchodci, kterým již bylo 60 let, představovali v roce 2008 91,1 % ekonomicky neaktivních šedesátníků (79,1 tis. osob) v Libereckém kraji. Příčinou ekonomické neaktivity zbývajících 8,9 % osob nad 60 let může být např. invalidita, jiné zdravotní důvody, osobní či rodinné důvody a podobně.

Graf 22 Obyvatelstvo ve věku 60 a více let a hlavní důvod jejich ekonomické neaktivity v Libereckém kraji

Zdroj: Výběrové šetření pracovních sil

Pozn.: údaje o důvodech ekonomické aktivity za rok 2003 nebyly k dispozici

Nezaměstnanost podle Ministerstva práce a sociálních věcí ČR

Z údajů Ministerstva práce a sociálních věcí ČR vyplývá, že v roce 2008 bylo úřady práce v Libereckém kraji evidováno více než 16,6 tis. uchazečů o zaměstnání. Největší část těchto osob (s ohledem na počet obyvatel) byla registrována v okrese Liberec (37,5 %), nejmenší v okrese Semily (16,4 %). Z hlediska věku se na počtu nezaměstnaných nejvíce podíleli lidé ve věkové kategorii 55 – 59 let (13,3 %) a 50 – 54 let (12,8 %). Vedle této věkové skupiny na počtu nezaměstnaných v Libereckém kraji významně participovali také mladí lidé ve věku mezi 20 – 24 lety, a to relativně 12,6 %.

Z uvedených informací a v kontextu s tématem této analýzy je zřejmé, že s hledáním vhodného zaměstnání měli a mají největší problémy již lidé ve věku 50 a více let. V roce 2008 se jednalo o 4 761 osob, tj. 28,7 % všech registrovaných uchazečů o zaměstnání. Přestože lidé v tomto věku mají dostatek praktických zkušeností a znalostí, představují pro řadu potenciálních zaměstnavatelů (především ve věku 55 a více let) neperspektivní pracovní sílu. Pravděpodobně hlavní příčinou jsou vedle předdůchodového věku také obavy zaměstnavatelů z přibývajících zdravotních problémů a nižší pracovní výkonnosti těchto pracovníků.

Z hlediska pohlaví převažují obecně mezi nezaměstnanými ženy. V roce 2008 tvořily ženy 51,7 % všech výše uvedených uchazečů. Pokud se však omezíme na věkovou kategorii nezaměstnaných 50 a více let je evidentní, že ve struktuře osob bez zaměstnání převažují muži (v roce 2008 z 51,1 %). Příčina je zřejmá, důchodový věk mužů je vyšší než důchodový věk žen.

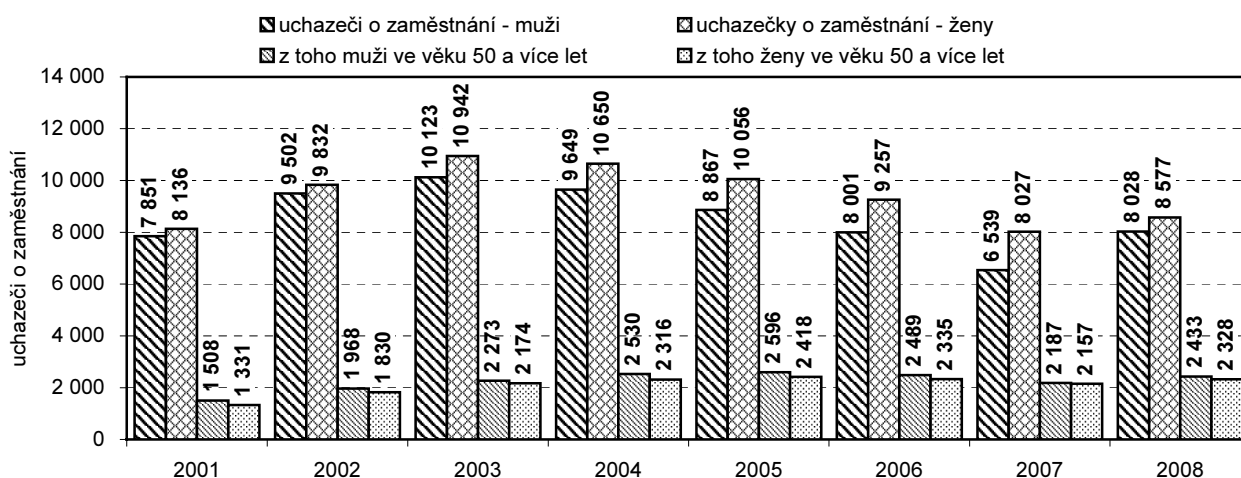
Tab. 2.16 Věková struktura uchazečů o zaměstnání v Libereckém kraji k 31. 12. 2008

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

	Uchazeči o zaměstnání neumístění celkem	v tom ve věku										
		do 19 let	20 - 24 let	25 - 29 let	30 - 34 let	35 - 39 let	40 - 44 let	45 - 49 let	50 - 54 let	55 - 59 let	60 - 64 let	65 a více let
Kraj celkem	16 605	1 006	2 084	1 812	1 938	1 768	1 635	1 601	2 120	2 207	425	9
v tom okresy:												
Česká Lípa	4 308	218	511	473	488	421	448	403	644	583	117	2
Jablonec nad Nisou	3 339	228	451	398	428	374	311	343	363	375	68	-
Liberec	6 233	448	762	662	719	668	598	577	747	882	164	6
Semily	2 725	112	360	279	303	305	278	278	366	367	76	1

Graf 23 Neumístění uchazeči o zaměstnání podle pohlaví a věku v Libereckém kraji

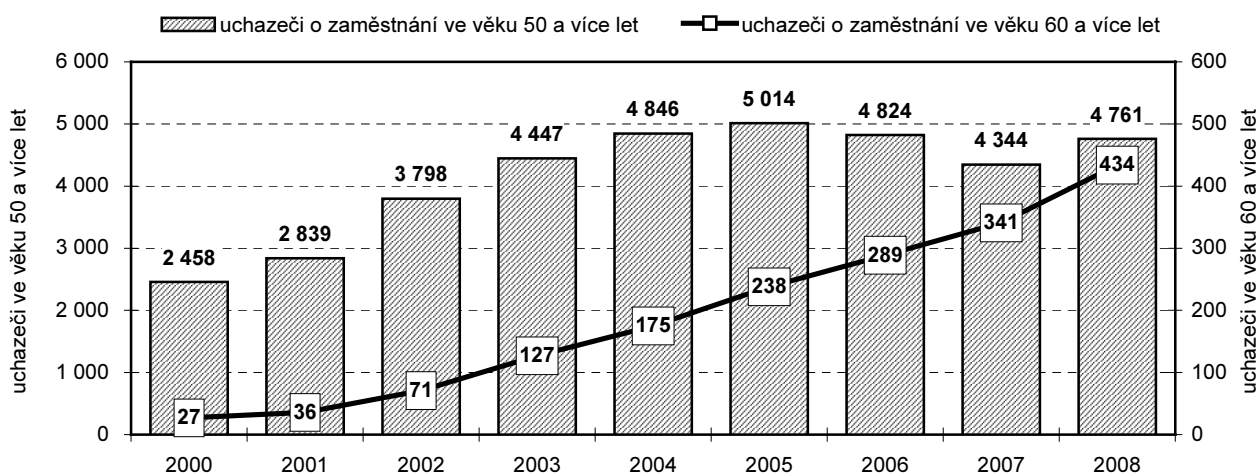
Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

V roce 2000 bylo na úřadech práce Libereckého kraje zaregistrováno celkem 2 458 uchazečů ve věku nad 50 let a pouze 27 uchazečů ve věku nad 60 let věku. V roce 2008 se jejich počet poměrně markantně navýšil, a to v případě 50letých a starších uchazečů o 93,7 %, počet 60letých a starších uchazečů vzrostl více než 16krát. Vzhledem k již zmíněné důchodové reformě, která předpokládá navyšování věku až na 65 let, lze předpokládat, že na úřadech práce se v přímě úměře s růstem důchodového věku bude zvyšovat i počet nezaměstnaných v těchto věkových kategoriích.

Graf 24 Vývoj počtu neumístěných uchazečů o zaměstnání ve věku nad 50 let a ve věku nad 60 let v Libereckém kraji

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

Shrnutí:

- Z výsledků Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001 vyplývá, že ve skupině 60letých a starších obyvatel tvořili nepracující důchodci 89,7 % a pracující důchodci 8,0 %. Z celkového počtu 225 154 ekonomicky aktivních v Libereckém kraji v roce 2001 bylo ve věku 60 a více let 7 285 osob s tím, že 99,8 % osob v tomto věku bylo v době sčítání zaměstnáno.
- Podle výsledků Výběrového šetření pracovních sil žilo v roce 2008 na území Libereckého kraje 89,8 tis. osob (tj. 24,2 % 15leté a starší populace v kraji) ve věku 60 a více let, přičemž 11,9 % představovalo pracovní sílu (ekonomicky aktivní osoby) a 88,1 % osob již bylo ekonomicky neaktivních.
- Osoby nad 60 let věku pak z celkového počtu ekonomicky aktivních v Libereckém kraji v roce 2008 tvořily 5,1 % a z celkového počtu ekonomicky neaktivních 49,0 %.
- Více ekonomicky aktivních starších 60 let bylo v roce 2008 na straně mužů – míra zaměstnanosti mužů ve věku 60 a více let v roce 2008 činila 19,3 % a žen 6,4 %, celková míra zaměstnanosti osob v tomto věku pak ve sledovaném roce dosáhla 11,8 %.
- Řádní starobní důchodci tvořili v roce 2008 48,0 % všech ekonomicky neaktivních obyvatel Libereckého kraje. Řádní starobní důchodci nad 60 let pak představovali 91,1 % ekonomicky neaktivních starších 60 let.
- Z údajů Ministerstva práce a sociálních věcí ČR vyplývá, že v roce 2008 bylo v Libereckém kraji registrováno celkem 16 605 neumístěných uchazečů o zaměstnání.
- Problematika nezaměstnanosti se dotýká již osob ve věku 50 a více let – v roce 2008 se na počtu nezaměstnaných největší měrou podílely osoby ve věku 55 – 59 let (13,3 % všech neumístěných uchazečů o zaměstnání) a 50 – 54 let (12,8 %). V roce 2008 bylo mezi uchazeči o zaměstnání evidováno 4 761 osob ve věku 50 a více let.
- V rámci registrovaných nezaměstnaných ve věku 50 a více let převažovali v roce 2008 z 51,1 % muži.
- Od roku 2000 se počet uchazečů o zaměstnání ve věku 50 a více let navýšil o 93,7 %, počet uchazečů ve věku 60 a více let vzrostl více než 16krát.
- Vzhledem k opatřením v rámci důchodové reformy (tj. růst důchodového věku) je možné očekávat rostoucí počet nezaměstnaných ve vyšších věkových kategoriích.